

Prof. dr hab. Jan Barcz
Akademia Leona Koźmińskiego
w Warszawie

Ocena

rozprawy habilitacyjnej, dorobku naukowego i dydaktycznego
dr Kamila Spryszaka
w związku z procedurą nadania stopnia naukowego
doktora habilitowanego

W związku z pismem Dyrektora Instytutu Nauk Prawnych Wydziału Prawa i Administracji UMCS, prof. dr hab. Leszka Leszczyńskiego, zawierającego informację, iż zostałem powołany na recenzenta dorobku naukowego w celu przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego Pana dr Kamila Spryszaka, pozwalam sobie przedstawić poniżej ocenę zarówno rozprawy habilitacyjnej, jak też dorobku naukowego i dydaktycznego Habilitanta.

1. Ocena monografii przedstawionej jako rozprawa habilitacyjna

Doktor Kamil Spryszak przedstawił monografię *Wpływ „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych na zmiany norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy* (Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2019, stron 375) jako rozprawę habilitacyjną (dzieło w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy).

Stosownie do obowiązujących przepisów oraz przyjętej praktyki ocenie podlega zwłaszcza wybór tematu, struktura rozprawy, główne tezy i zastosowana metodologia oraz warsztat naukowy Habilitanta.

1.1. Wybór tematu rozprawy

Temat rozprawy habilitacyjnej powinien mieć doniosłe znaczenie społeczne i naukowe. Nie mam wątpliwości, że temat monografii przedstawionej przez Habilitanta wymogi powyższe spełnia.

Co prawda pojęcie „miękkiego prawa” jest przedmiotem długoletniej i dogłębnej dyskusji w doktrynie prawa międzynarodowego, niemniej skoncentrowanie się przez Habilitanta na „miękkim prawie” organizacji międzynarodowych w kontekście zmian ustrojowych w wybranych państwach europejskich wzbudza zainteresowanie zarówno z punktu widzenia znaczenia naukowego, jak i społecznego. Jest to tym bardziej interesujące, że Habilitant spośród państw europejskich wybrał jako przedmiot badań państwa Europy Środkowej i Wschodniej, w których na przełomie lat 1989/1990 wystąpiły głębokie zmiany ustrojowe i które zaczęły aspirować do dołączenia do grupy państw demokratycznych ówczesnej Europy Zachodniej, a tym samym do członkostwa w Radzie Europy a następnie Unii Europejskiej i w Sojuszu Północnoatlantyckim.

Z naukowego punktu widzenia znaczenie podjęcia przez Habilitanta tematu rozprawy habilitacyjnej wyraża się przede wszystkim w tym, że musiał on podjąć próbę zidentyfikowania „miękkiego” prawa organizacji międzynarodowych (co samo w sobie nie wnosi szczególnie nowych elementów do debaty naukowej, ponieważ – jak wspomniano – jest to problem będący od lat przedmiotem badań), niemniej punkt ciężkości położył na te standardy „miękkiego” prawa, które odnoszą się do ustroju państwa demokratycznego. Wybranie natomiast jako przedmiotu badań państw, które znalazły się w głębokiej transformacji ustrojowej było zabiegiem uzasadnionym, pozwoliło bowiem na weryfikację zidentyfikowanych standardów w „praktycznym działaniu”, tym bardziej że procedury akcesji do Rady Europy, a zwłaszcza do Unii Europejskiej zawierają w sobie mechanizmy weryfikacji nie tylko przesłanek traktatowych, lecz również (a może przede wszystkim) przesłanek określonych w regulacjach „miękkich”.

Znaczenie społeczne tematu rozprawy habilitacyjnej jest natomiast jednoznaczne: przedmiot badań odnosi się do chyba najpoważniejszych zmian ustrojowych w dużej grupie państw europejskich, jakie miały miejsce po II wojnie światowej, zmian, które zarazem kończyły okres zimniej wojny.

Znaczenie zarówno naukowe jak i społeczne podjęcia tematu ocenianej rozprawy habilitacyjnej wyraża się również w tym, że wyniki analizy Habilitanta – identyfikacja standardów „miękkiego” prawa organizacji międzynarodowych odnoszących się do kryteriów państwa demokratycznego oraz procedur weryfikacji dotrzymywania takich standardów - mają istotne znaczenie obecnie, gdy część z tych państw (już jako państwa członkowskie Rady Europy i Unii Europejskiej) zaczęło mieć kłopoty z przestrzeganiem praworządności. Do kwestii tej powrócimy

jeszcze w toku omawiania zakresu przedmiotowego i głównych problemów rozprawy.

W każdym razie, na tym etapie nie mam jednak wątpliwości, że temat rozprawy habilitacyjnej ma doniosłe znaczenie społeczne i naukowe.

1.2. Zakres przedmiotowy rozprawy i jej struktura

Habilitant jako przedmiot rozważań w rozprawie określa – „zagadnienie wpływu standardów organizacji międzynarodowych o charakterze ‘miękkiego prawa’ na zmianę norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy”, przy czym Habilitant precyzuje przedmiot rozważań w trzech płaszczyznach: **po pierwsze** – w płaszczyźnie podmiotowej, bowiem przedmiotem badań są państwa Europy Środkowej i Wschodniej (przy czym Habilitant rozciąga zakres badań również w państwa Europy Południowej (Bałkanów) i Zakaukazia; **po drugie** – w płaszczyźnie okresu objętego badaniami: Habilitanta koncentruje się na okresie głębokich zmian ustrojowych (latach 90.); **po trzecie** – w płaszczyźnie „doboru” organizacji międzynarodowych, których standardy „miękkiego prawa” są przedmiotem badania.

Sprecyzowanie przedmiotu badań, mimo że miejscami nieostre, jest przekonujące: dobór grupy państw będących przedmiotem badań przeprowadzany został w gruncie rzeczy według kryterium geograficznego, uzupełnionego kryterium zacieśniania relacji z Radą Europy i Unią Europejską; sprecyzowanie okresu badań jest również w tym znaczeniu nieostre, że obejmują on „dochodzenie” państw objętych wskazaną wyżej grupą do standardów Rady Europy i Unii Europejskiej, co rozciągnięte jest w czasie; wreszcie dobór organizacji międzynarodowych, których standardy „miękkiego prawa” miały wpływ na budowanie ustroju demokratycznego w badanych państwach, jest prawidłowy – Rada Europy i Unia Europejska mają najbardziej rozwinięte i skonsolidowane standardy w tej dziedzinie zarówno o charakterze prawnym, jak i „miękkim”, natomiast KBWE/OBWE odegrała szczególną rolę w doprowadzeniu do zmian ustrojowych w EŚiW, odwołując się głównie do standardów „miękkiego prawa” (Akt końcowy z Helsinek i kolejne „karty” względnie „dokumenty” lat 80.), a i po 1990 r. odgrywa w niektórych dziedzinach rolę znaczącą.

Z punktu widzenia zakładanego przedmiotu rozważań rozprawa została podzielona przez Habilitanta na cztery rozdziały: rozdział 1 (*Ogólna charakterystyka standardów prawnych tworzonych przez organizacje*

międzynarodowe, s. 23 i nast.), rozdział 2 (*Standardy organizacji międzynarodowych o charakterze „miękkiego” prawa” dotyczące materii prawnokonstytucyjnej*, s. 95 i nast.), rozdział 3 (*Mechanizmy oddziaływania „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych na proces zmian norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy*, s. 149 i nast.) i rozdział 4 (*Znaczenie „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych dla procesu zmian norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy*, s. 187 i nast.).

Na podkreślenie zasługuje, że Habilitant rozpoczyna rozprawę *Wprowadzeniem*, w którym objaśnia trudności w zdefiniowaniu „miękkiego prawa”, następnie problem badawczy, cel badań, ich przedmiot oraz główną hipotezę rozprawy, odnosi się również do niektórych szczegółowych problemów badawczych. Rozprawę wieńczą *Wnioski końcowe*, w których Habilitant przedstawia wyniki swoich badań, odnoszące się do postawionej na wstępie hipotezy (zob. punkt następny recenzji).

Powracając do struktury rozprawy, Habilitant analizuje w poszczególnych rozdziałach następujące problemy:

- rozdział 1 (*Ogólna charakterystyka standardów prawnych tworzonych przez organizacje międzynarodowe*, s. 23 i nast.): w rozdziale tym Habilitant poddał analizie kolejno następujące problemy: źródła prawa organizacji międzynarodowych, pojęcie standardów międzynarodowych, standardy prawnie wiążące, standardy o charakterze „miękkiego prawa”, miejsce prawa tworzonego przez organizacje międzynarodowe w konstytucyjnych systemach źródeł prawa na przykładzie Konstytucji RP;
- rozdział 2 (*Standardy organizacji międzynarodowych o charakterze „miękkiego” prawa” dotyczące materii prawnokonstytucyjnej*, s. 95 i nast.): w rozdziale tym Habilitant analizuje standardy „miękkiego prawa” w dwóch obszarach – w pierwszej w ujęciu uniwersalnym, głównie w odwołaniu do praktyki Narodów Zjednoczonych, następnie w ujęciu „europejskim” w odwołaniu do praktyki Rady Europy, Unii Europejskiej i KBWE/OBWE;
- rozdział 3 (*Mechanizmy oddziaływania „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych na proces zmian norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy*, s. 149 i nast.): w podobnym schemacie Habilitant analizuje „mechanizmy oddziaływania”, które mogą służyć implementacji na szczeblu

krajowym standardów „miękkiego prawa”, a więc wpierv w płaszczyźnie uniwersalnej, a następnie w płaszczyźnie „europejskiej”, w rozbiciu na Radę Europy, Unię Europejską i KBWE/OBWE;

- rozdział 4 (*Znaczenie „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych dla procesu zmian norm konstytucyjnych w wybranych państwach Europy*, s. 187 i nast.): w ostatnim rozdziale Habilitant poddał analizie faktyczną implementację i wpływ standardów „miękkiego prawa” Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE na ustój badanej grupy państw, szeregując te badania w dziesięciu obszarach: pluralizm polityczny, prawo i praktyka wyborcza, podział władzy, praworządność, legalizm, system ochrony praw i wolności obywatelskich, władza ustawodawcza, władza wykonawcza, władza sądownicza, samorząd terytorialny.

Generalnie oceniam strukturę rozprawy jako prawidłową. Niemniej chciałbym (abstrahując od niektórych kwestii szczegółowych, do których odniosę się w dalszych częściach recenzji) zwrócić uwagę na dwa poważniejsze problemy „strukturalne”:

po pierwsze – niezbyt przekonuje mnie zasadność treści rozdziału pierwszego; sprawa źródeł prawa organizacji międzynarodowych jest przedmiotem obszernej literatury naukowej, więc bardziej uzasadnione miałoby skupienie się „od razu” na standardach odnoszących się do ustroju państw członkowskich danej organizacji, wynikających z prawa pierwotnego (traktatowego) i pochodnego danej organizacji; zamieszanie w materii tego rozdziału wzmaga dodatkowo to, że Habilitant w tym rozdziale zajmuje się również definiowaniem (skądinąd interesującym) standardów „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych, co jest głównym przedmiotem rozważań w rozdziale następnym; nie przekonuje mnie również skoncentrowanie się w ostatnim punkcie tego rozdziału na konstytucyjnym mechanizmie włączania prawa międzynarodowego do prawa krajowego (na przykładzie Polski) – instrumenty „miękkiego prawa” z definicji nie będą objęte takimi mechanizmami (ponieważ nie są ani międzynarodowym prawem traktatowym, ani zwyczajowym, ani nie są prawem pochodnym organizacji międzynarodowej); sens miałoby może zbadać, czy konstytucje państw europejskich, w tym zwłaszcza będących przedmiotem analizy w rozprawie, nie zawierają specjalnych mechanizmów, nakazujących respektowanie w jakimś zakresie „miękkiego prawa”; niemniej praktyka wskazuje, że standardy „miękkiego prawa” oddziałują raczej generalnie na działalność ustrojodawcy, czy ustawodawcy;

po drugie - bardzo interesujące są rozważania zawarte w rozdziale czwartym rozprawy, w którym – jak wspomniano – Habilitant poddał analizie faktyczną implementację standardów „miękkiego prawa” Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE na toku budowania ustroju badanej grupy państw, szeregując te badania w dziesięciu obszarach; można dyskutować, czy wyodrębnienie tych dziesięciu obszarów było zasadne, przynajmniej część z nich „nakłada się” na siebie; nie w tym jednak rzecz – z metodologicznego punktu widzenia byłoby duże lepiej, gdyby Habilitant uzasadnił wyodrębnienie takich obszarów, a miejscem właściwym byłby rozdział drugi (w którym analizowane są standardy „miękkiego” prawa organizacji międzynarodowych dotyczące materii prawonokontytucyjnej); w rozdziale drugim Habilitant dzieli materie ze względu na zasięg oddziaływania (standardy uniwersalne i regionalne, z podziałem na poszczególne organizacje), nie wyodrębniając poszczególnych obszarów, do których odwołuje się w rozdziale czwartym.

Lektury rozprawy nie ułatwia także to, że we *Wprowadzeniu* nie została omówiona i uzasadniona jej struktura, poszczególne rozdziały nie zostały również poprzedzone wstępami (w których można by było problemy strukturalne objaśnić), szkoda również, że nie zostały podsumowane wnioskami (zakres bowiem przedmiotowy rozprawy jest obszerny, a skala problemów znacząca). Natomiast dobrze napisane są *Wnioski końcowe* - przejrzyście i sumarycznie ujmujące wyniki rozważań odnoszących się do zasadniczej hipotezy rozprawy.

1.3. Główna hipoteza rozprawy i zastosowana metodologia

Habilitant formułuje następującą hipotezę, którą weryfikuje w rozprawie: „'Miękkie prawo' organizacji międzynarodowych, tworzone zwłaszcza przez Radę Europy, Unię Europejską oraz OBWE, odegrało istotną rolę w tworzeniu przemian demokratycznych a państwach Europy Środkowej i Wschodniej po 1989 r. Choć bowiem nie miało charakteru prawnie wiążącego, w kategoriach prawa międzynarodowego publicznego, to jednak było istotnym uzupełnieniem i wzbogaceniem instrumentów prawnie wiążących, a zwłaszcza Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Typ związania 'politycznego' jakie niosło 'miękkie prawo', okazał się bowiem istotny z punktu widzenia motywacji państw tego regionu, jakie weszły na drogę demokratycznych przemian. Punkt ciężkości w realizacji dyspozycji zawartych w standardach soft law przesuwiał się bowiem ... w kierunku tego, czy realizacja tych standardów pozytywnie wpływa na proces konsolidacji politycznej”. (s. 20/21 oraz 291).

W celu właściwej weryfikacji powyższej hipotezy tezy Habilitant przeprowadził interesującą analizę następujących głównych zagadnień:

- zdefiniował pojęcie standardów „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych jako „wspólnie ustalone kryteria, czy też wzorce postępowania w określonych kwestiach”, stanowiących „pożądane (rekomendowane, zalecane) postępowanie, które w najwyższym stopniu wychodzi naprzeciw międzynarodowemu systemowi aksjologii demokratycznej” (s. 33), odwołując się do praktyki NZ, Rady Europy, Unii Europejskiej i KBWE/OBWE;
- określił zakres przedmiotowy standardów „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych w dziedzinach odnoszących się do ustroju państwa demokratycznego, w odwołaniu do praktyki wymienionych wyżej organizacji międzynarodowych;
- zidentyfikował metody weryfikacji przestrzegania przez państwo standardów „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych w dziedzinach odnoszących się do ustroju państwa demokratycznego, odnosząc się wpierw do międzynarodowych procedur zapewnienia skuteczności standardom o charakterze prawnym, a następnie – na tym tle – analizując mechanizmy służące weryfikacji przestrzegania przez państwa standardów „prawa miękkiego”;
- podjął interesującą próbę analizy praktyki ustrojowej państw objętych przedmiotem rozprawy z punktu widzenia wpływu standardu Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE na proces włączania się tych państw do grupy państw demokratycznych, przy czym – jak już wspomniano – analiza została przeprowadzona w dziesięciu zasadniczych dziedzinach: pluralizm polityczny, prawo i praktyka wyborcza, podział władzy, praworządność, legalizm, system ochrony praw i wolności obywatelskich, władza ustawodawcza, władza wykonawcza, władza sądownicza, samorząd terytorialny;
- w toku analizy zidentyfikował najważniejsze uwarunkowania skuteczności standardów „miękkiego prawa” w dziedzinach odnoszących się do ustroju państwa demokratycznego, m.in.: wzrastające znaczenie standardów „miękkiego prawa” we współczesnych stosunkach międzynarodowych, wynikające przede wszystkim ze zróżnicowania wewnętrznego w ramach organizacji

międzynarodowych, co przyczynia się do trudności w przyjęciu standardu prawnego; problem „starcia” między standardem międzynarodowym (prawnym i o charakterze „miękkiego prawa”) z atrybutem suwerenności państwa i związaną z tym swobodą w kształtowaniu własnego ustroju; okoliczności jakie sprawiają, że państwa przystępujące do takich organizacji jak Rada Europy i Unia Europejska decydują się na odpowiednie dostosowanie swojego ustroju do wymogów państwa demokratycznego

Analiza przeprowadzona przez Habilitanta w powyższych obszarach doprowadziła do generalnej konkluzji, że „standardy organizacji międzynarodowych o charakterze *soft law* odegrały znaczącą rolę w procesie zmian konstytucyjnych, w szczególności w ramach transformacji prawnokonstytucyjnej w państwach Europy Środkowej i Wschodniej, które weszły po 1989 r. na drogę demokratycznego rozwoju.” (s. 300).

Generalnie mogą stwierdzić, że Habilitant przeprowadził dogłębną analizę powyższych szczegółowych problemów badawczych, co pozwoliło na zweryfikowanie głównej hipotezy rozprawy. Niemniej wywody Habilitanta w kilku sprawach budzą wątpliwości i wymagają dyskusji. Chciałby wskazać na kilka z nich:

- Habilitant analizuje szczegółowo metody weryfikacji przestrzegania przez państwa objęte przedmiotem rozprawy standardów „miękkiego prawa” organizacji międzynarodowych, wskazując w zasadzie na pełną paletę takich mechanizmów stosowanych w ramach Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE. Zaskoczyło mnie nieco, że tak mało uwagi Habilitant poświęcił mechanizmowi akcesu do UE. Wspomina co prawda o procesie akcesyjnym oraz o tzw. kryteriach kopenhaskich (w interesującym nas zakresie – pierwsze kryterium kopenhaskie), niemniej bardziej szczegółowa analiza tzw. raportów o postępie w części dotyczącej pierwszego kryterium kopenhaskiego stanowiłaby bezcenne źródło dla pogłębionej analizy w rozprawie poszczególnych standardów „miękkiego” prawa, tym bardziej że mechanizm „wymuszający” miał charakter *stricte* polityczny. Równie interesujące byłoby działanie tzw. klauzul bezpieczeństwa, wprowadzonych do Traktatu akcesyjnego z 2003 r., zwłaszcza zaś do traktatów akcesyjnych z Bułgarią, Rumunią i Chorwacją: stworzyły one co prawda mechanizm prawny weryfikujący przestrzeganie warunków akcesu, niemniej w grę wchodziło przestrzeganie zarówno standardu prawnego, jak i należącego do kręgu „miękkiego prawa”;

- Taka sama uwaga odnosi się do Otwartej Metody Koordynacji, który rozwija się w wymiarze przede wszystkim w Unii Europejskiej od czasu Strategii Lizbońskiej. Działa ona przede wszystkim w zakresie polityk społecznych, niemniej część materii, w jakich znajduje zastosowanie, ma bez wątpienia charakter ustrojowy, a służy ona z powodzeniem zapewnieniu wykonania tak standardów prawnych, jak i wywodzących się z „miękkiego prawa”. Zasadnie przewiduje się, że znaczenie OMK będzie wzrastało;
- Można mieć też zastrzeżenie co do konsekwencji Habilitanta w objęciu analizą całej grupy państw wchodzących w grę. Rozważania odnoszą się tylko do niektórych państw z tej grupy. Oczywiście, ubieganie się o członkostwo w Radzie Europy stwarza większe możliwości manewru, ale podstawowa grupa, to państwa ubiegające się o członkostwo w UE – w tym przypadku i standard jest skonsolidowany i mechanizmy monitorowania jego przestrzegania (zwłaszcza „miękkie”) sprecyzowane; razi brak konsekwencji w systematycznym objęciu badaniami wszystkich państw tej grupy (tym bardziej że materiały są do dyspozycji);
- Wreszcie problem, który być może nie powinien być wymieniany jako wątpliwość czy zarzut w stosunku do zakresu przedmiotowego rozprawy, bowiem jest sprawą autora sprecyzowanie przedmiotu analizy, niemniej szkoda, że Habilitant w zasadzie (z małymi wyjątkami), nie odniósł się do opinii, zaleceń i raportów przyjmowanych w ramach wszystkich organizacji, których „miękki” standard był przedmiotem jego rozważań, w związku z naruszaniem praworządności przez Węgry i Polskę w ostatnich latach. Zwłaszcza opinie Komisji Weneckiej, zalecenia Komisji Europejskiej, rezolucje Parlamentu Europejskiego oraz raporty ODHIR są nieoceniony źródłem standardu „twardego” i „miękkiego” Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE.

1.5. Warsztat naukowy

Warsztat naukowy Habilitanta jest poprawny. Język generalnie porządki, wywód przejrzysty, choć miejscami zawile i materia „pomieszana”. Miejscami występuje również niefrasobliwość w stosowaniu pojęć (na przykład brak doprecyzowania pojęcia praworządności, relacji do pojęcia zasady państwa prawa, zakresu

przedmiotowego tego pojęcia, co zwłaszcza w kontekście uzasadnienia listy „katalogu” rozważanego w rozdziale czwartym byłoby pożądane).

Literatura przedmiotu została prawidłowo dobrana i poddana analizie w rozprawie. Dosyć niefrasobliwie natomiast został sporządzony wykaz dokumentacji (na końcu rozprawy), gdzie pod tytułem „akty normatywne” znajdujemy również akty polityczne (rezolucje parlamentów, kodeksy dobrego działania, czy deklaracje), natomiast w kolejnym punkcie „dokumenty” możemy znaleźć umowy międzynarodowe. Szkoda również, że oba te działy nie zostały bardziej szczegółowo podzielone – aktów prawnych i innych dokumentów powoływanych przez Habilitanta jest dużo, a wrzucanie wszystkiego do jednego worka nie jest najlepszym rozwiązaniem.

1.6. Ogólna ocena rozprawy

Temat monografii przedstawionej jako rozprawa habilitacyjna ma – jak wspomniałem na wstępie - istotne znaczenie naukowe i społeczne. Struktura monografii jest generalnie prawidłowa, tezy i szczegółowe problemy badawcze prawidłowo zidentyfikowane i poddane analizie. Rozprawa wnosi więc istotny wkład w badania nad standardami „miękkiego prawa” Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE w kontekście ich oddziaływania na demokratyczny ustrój państw członkowskich. „Wpisuje” się ona w publikowany obecnie cykl monografii odnoszących się do pojęcia praworządności, obowiązku jej przestrzegania przez państwa członkowskiej wymienionych wyżej organizacji oraz mechanizmów nakierowanych na jej przestrzeganie. Znaczenie społeczne rozprawy, zwłaszcza w kontekście problemów z przestrzeganiem standardów praworządności w ostatnich latach, jest jednoznaczne.

Z drugiej strony konstrukcja rozprawy oraz część wywodów Habilitanta może ona wzbudzać istotne zastrzeżenia metodologiczne, które rzutują na przejrzystość argumentacji oraz skłaniać do innych, istotnych uwag krytycznych. Niemniej - w mojej ocenie - przeważają argumenty na rzecz jej pozytywnej oceny - jako dzieła spełniającego wymogi ust. 2 art. 16 ustawy.

2. Ocena pozostałego dorobku naukowego

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant opublikował dwie monografie: w 2015 opublikował udoskonaloną pracę doktorską (*Obserwowanie wyborów jako instrument implementacji międzynarodowych standardów prawnych w dziedzinie demokracji*) i w 2019 r. monografię przedłożoną jako rozprawę habilitacyjną.

W tym czasie Habilitant był współredaktorem ponad dwudziestu prac zbiorowych, w tym kilkunastu tomów zawierających obszerny wybór materiałów z konferencji międzynarodowych dotyczących parlamentaryzmu i międzynarodowej ochrony praw człowieka.

Habilitant opublikował też w tym czasie 24 artykuły i rozdziały w pracach zbiorowych, w tym 10 artykułów oraz 14 rozdziałów w pracach zbiorowych (pięć spośród tych publikacji sporządzonych zostało w języku angielskim). Niezależnie od tego siedem pozycji zostało zakwalifikowanych do druku (należy więc zakładać, że albo już się ukazały, albo ukażą się wkrótce). Są to artykuły/rozdziały napisane w języku angielskim (z jednym wyjątkiem), przy czym trzy z nich mają być opublikowane w czasopiśmie zagranicznych.

W swojej działalności naukowej po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant wyróżnia cztery główne nurty: **po pierwsze** - Habilitant kontynuował swoje zainteresowania (które znalazły wyraz w pracy doktorskiej) związane z monitorowaniem wyborów; **po drugie** - publikował cząstkowe wyniki badań, które znalazły finalny wyraz w rozprawie habilitacyjnej; **po trzecie** - zajmował się metodami wsparcia ze strony organizacji międzynarodowych dla procesu tworzenia się społeczeństwa obywatelskiego w państwach objętych transformacją ustrojową; **po czwarte** - prowadził badania nad konstytucyjnym systemem źródeł prawa.

Jeśli chodzi o kierowanie i udział w grantach naukowych, to Habilitant zrealizował dwa tematy w ramach badań statutowych uczelni. Chciałbym jednak w tym kontekście odnotować, że współudział organizacyjny Habilitanta we wspomnianych wyżej konferencjach międzynarodowych odnoszących się do parlamentaryzmu oraz międzynarodowej ochrony praw człowieka oraz współudział w wydaniu obszernych (a w niektórych przypadkach wielotomowych) materiałów z tych konferencji, może być śmiało kwalifikowany jako współudział w kierowaniu poważnymi naukowymi projektami międzynarodowymi.

Zainteresowania naukowe Habilitanta, wykraczające poza przedmiot rozprawy habilitacyjnej, są więc w miarę zróżnicowane. Publikacje Habilitanta (rozdziały w pracach zbiorowych i artykuły) mają w większości zasięg krajowy, niemniej napisane są na przyzwoitym poziomie, a artykuły opublikowane w renomowanych polskich czasopismach prawniczych. Dotychczas dwa artykuły zostały opublikowane w czasopismach zagranicznych, a – jak wspomniano – trzy kolejne zostały zakwalifikowane do druku.

Sumując, można stwierdzić, że dorobek naukowy Habilitanta wykraczający poza monografię przedłożoną jako rozprawa habilitacyjna, jest w miarę zróżnicowany. Ma on co prawda w przeważającej mierze wymiar krajowy, niemniej utrzymany jest na dobrym poziomie. Na uwagę zasługuje udział Habilitanta w realizacji międzynarodowych przedsięwzięć naukowych.

4. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego

Habilitant od 2011 r. pracuje w Instytucie Nauk Prawnych Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach (w 2014 obronił rozprawę doktorską w SWPS). Prowadzi zajęcia z prawa konstytucyjnego, legislacji administracyjnej i prawa Unii Europejskiej, po uzyskaniu stopnia doktora prowadzi również seminaria licencjackie i magisterskie. Wypromował (do czasu złożenia dokumentacji habilitacyjnej) 13 licencjatów i 15 magistrów. Na szczególną uwagę zasługuje to, że Habilitant był promotorem pomocniczym w ośmiu przewodach doktorskich.

Jeśli chodzi o działalność organizacyjną, to koncentrowała się ona na organizacji dużych konferencji międzynarodowych dotyczących różnych aspektów parlamentaryzmu i ochrony praw człowieka (o czym były już mowa wyżej) oraz ogólnopolskich zjazdów katedr i zakładów prawa konstytucyjnego.

Można więc stwierdzić, że Habilitant ma dorobek dydaktyczny i organizacyjny na dobrym poziomie.

5. Współpraca z organizacjami naukowymi w kraju i za granicą

Po uzyskaniu stopnia doktora Habilitant utrzymywał współpracę międzynarodową z ośrodkami naukowymi na Ukrainie, w Rosji i w Serbii. Gościnne wykłady prowadził kilkakrotnie na Ukrainie, poza tym uczestniczył w referatami łącznie w pięciu konferencjach – w Moskwie, Lwowie i w University of Nis (Serbia).

Jeśli chodzi o krajową aktywność naukową, to Habilitant po 2014 r. uczestniczył z referatami w 11 poważnych konferencjach krajowych.

Podkreślić należy ponownie wkład organizacyjny i merytoryczny Habilitanta w organizację kilku międzynarodowych konferencji dotyczących różnych aspektów parlamentaryzmu i ochrony praw człowieka, które zyskały sobie dobrą renomę, zwłaszcza jako forum wymiany myśli między młodymi naukowcami.

Można więc stwierdzić, że Habilitant utrzymuje współpracę naukową międzynarodową i na szczeblu krajowym na odpowiednim względnie dobrym poziomie.

6. Podsumowanie

Podsumowując oceny zawarte w powyższych punktach recenzji, chciałbym stwierdzić, co następuje:

- 1) Temat monografii przedstawionej jako rozprawa habilitacyjna ma istotne znaczenie naukowe i społeczne. Struktura monografii jest generalnie prawidłowa, tezy i szczegółowe problemy badawcze prawidłowo zidentyfikowane i poddane analizie. Rozprawa wnosi istotny wkład w badania nad standardami „miękkiego prawa” Rady Europy, Unii Europejskiej i OBWE w kontekście ich oddziaływania na demokratyczny ustrój państw członkowskich. Znaczenie społeczne rozprawy, zwłaszcza w kontekście problemów z przestrzeganiem standardów praworządności w ostatnich latach, jest jednoznaczne. Konstrukcja rozprawy oraz część wywodów Habilitanta może wzbudzać istotne zastrzeżenia metodologiczne, które rzutują na przejrzystość argumentacji oraz skłaniają do innych, istotnych uwag krytycznych. Niemniej - w mojej ocenie - przeważają argumenty na rzecz jej pozytywnej oceny - jako dzieła spełniającego wymogi ust. 2 art. 16 ustawy.

- 2) Dorobek naukowy Habilitanta, wykraczający poza monografię przedłożoną jako rozprawa habilitacyjna, jest w miarę zróżnicowany. Ma on co prawda w przeważającej mierze wymiar krajowy, niemniej utrzymany jest na dobrym poziomie. Na uwagę zasługuje udział Habilitanta w realizacji międzynarodowych przedsięwzięć naukowych.
- 3) Habilitant utrzymuje współpracę naukową międzynarodową i na szczeblu krajowym na odpowiednim względnie dobrym poziomie.
- 4) Habilitant dysponuje odpowiednim doświadczeniem dydaktycznym a jego dorobek w tym obszarze jest na dobrym poziomie. Na podkreślenie zasługuje zaangażowanie w rozmój młodej kadry naukowej.

Biorąc powyższe pod uwagę stwierdzam, iż dorobek naukowy, aktywność naukowa, popularyzatorska i dydaktyczna Habilitanta spełniają kryteria określone w art. 14 Ustawy z dnia 14. marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2017 r. poz. 1789) i wnoszę o wydanie przez Komisję Habilitacyjną uchwały wyrażającej pozytywną opinię w przedmiocie nadania dr Kamilowi Spryszakowi stopnia doktora habilitowanego.

Warszawa, dnia 19 września 2020 r.

